

Vieraslajien linjaukset Helsingissä 2012 - 2016

Sisältö

Johdanto.....	3
Vieraslaji-käsite.....	3
Vieraslajit kaupungin ohjelmissa ja suunnitelmissa	4
Vieraslajitilanne Helsingissä	4
Vieraslajien seurannan ja torjunnan nykytilanne Helsingissä	5
Vesiympäristön vieraslajit	5
Maaympäristön vieraslajit.....	6
Rakennusviraston toiminta kanivahinkojen torjunnassa, sekä pienpetojen poistopyynnissä	6
Vieraskasvilajit	7
Vieraslajien taloudelliset riskit ja torjuntatoimista Helsingin kaupungille aiheutuvat kustannukset	8
Kansallinen vieraslajistrategia	9
Vieraslajien linjaukset Helsingissä	10
Vieraslajien linjausten lähestymistavat.....	11
Vieraslajien linjausten toteutuksen seuranta.....	15

Johdanto

Helsingin vieraslajien linjausten tavoitteena on rajoittaa haitallisten vieraslajien aiheuttamia haittoja ja riskejä Helsingin luonnolle, luonnonvarojen kestäväälle hyödyntämiselle sekä elinkeinoille. Tavoitteena on toimia mahdollisimman varhaisessa vaiheessa haitallisten vieraslajien torjumiseksi, sekä luoda edellytykset Helsingissä jo asemansa vakiinnuttaneiden vieraslajien hoitotoimenpiteille. Vieraslajien linjaukset koskevat Helsingin kaupungin omistuksessa olevia alueita, tarkoittaen maa- ja vesialueita sijainnista riippumatta.

Helsingin vieraslajien linjaukset täsmentävät kansallisen vieraslajistrategian Helsingille asettamia tavoitteita, sekä asettaa uusia tavoitteita Helsingin kannalta tärkeille ympäristönsuojelun alueille. Vieraslajien linjaukset ovat myös osa kaupunginhallituksen hyväksymän LUMO-ohjelman toteutusta.

Helsingissä painopisteinä on uusien erityisen haitallisten vieraslajien saapumisen ehkäisy, saapuneiden haitallisten vieraslajien hoitotoimet, seuranta ja leviämisen ehkäisy, sekä haitallisten vieraslajien aiheuttamien haittojen arvioinnissa. Taustamateriaalina Helsingin vieraslajien linjausten laadinnassa on käytetty MMM:n kansallista vieraslajistrategiaa, jonka alatyöryhmissä on ollut Helsingin kaupungin edustus. Vieraslajien linjausten rakenne noudattelee kansallista vieraslajistrategiaa.

Suomessa luonnonsuojelulain nojalla vierasperäistä lajia ei saa levittää luontoon, mikäli laji saattaa muodostaa pysyvän kannan. Useimpien haitallisten, pysyvän kannan muodostaneiden vieraslajien hävittäminen on lähes mahdotonta, ja lajien leviämisen estäminen on helpompaa sekä kustannustehokkaampaa.

Vieraslaji-käsite

Vieraslajit ovat ihmistoiminnan seurauksena levinneitä eliölajeja, kuten puutarhakasveja, riistaeläimiä, vesieliöitä tai tuholaisia ja ne ovat voineet kulkeutua ihmisen mukana uudelle alueelle myös tahattomasti. Uudessa elinympäristössään nämä ei-toivotut lajit vaikeuttavat alkuperäisten lajien selviytymistä, levittävät tauteja ja muuttavat elinympäristön rakenteita. Yleisesti vieraslajeja pidetäänkin maailmassa luonnon monimuotoisuuden toiseksi suurimpana uhkatekijänä.

Vieraslajeja on kulkeutunut mm. rautateitse, puisten pakkausten tai laivojen painolastivesien mukana. Osan lajeista ihminen on hyötytarkoituksenaan tuonut puutarhaansa, riistaeläimeksi tai kalankasvatuksen tarpeisiin. Suomeen saapuneista vieraslajeista (yli 600 lajia) suurin osa ei muodostu uhkaksi alkuperäisille lajeille, mutta osan tiedetään aiheuttavan vakavia ekologisia ja taloudellisia haittoja.

Vieraslajit kaupungin ohjelmissa ja suunnitelmissa

Vieraskasvilajien torjunta on huomioitu Helsingin kaupungin laatimissa ohjelmissa, kuten ”Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen. Toimintaohjelma 2008-2017”, sekä ”Helsingin kaupungin luonnonhoidon linjaus”. Näissä on esitetty toimenpiteitä kaupunkiluontoon levinneiden haitallisten vieraslajien leviämisen estämiselle, siten että luonnon monimuotoisuus turvataan.

Helsingin luonnonsuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmissa pyritään estämään lajien leviämien arvokkaille luontoalueille, jossa niiden leviäminen muodostaa uhan luonnonsuojelualan arvokkaalle lajistolle. Erilaisia vieraskasvilajeihin kohdistuvia torjuntatoimia on määritelty luonnonsuojelualueiden hoitotoimenpiteissä, joiden toteuttamisesta vastaa Helsingin kaupungin rakennusvirasto. Yleisimmät toimenpiteet ovat havaittujen vieraskasvilajien kitkeminen ja kasviyksilöiden poisto juurineen maasta.

Rakennusvirasto on laatinut ”Helsingin kaupunkikasviopas – Helsingin kasvisuunnittelun työkalupakki”-oppaan, jonka avulla Helsingin rakennettujen viheralueiden kasvien käytön linjauksia (2009) toteutetaan käytännössä (Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2010: 12). Oppaassa esitetään listaus haitallisista vieraslajeista tai ei-suositeltavista kasveista, joita ei istuteta lainkaan tai joita ei istuteta tiettyihin luonnonympäristöihin tai niiden läheisyyteen.

Rakennusvirastossa on tehty vuonna 2011 Helsingin vieraslajeja koskeva nk. vieraslajikansio sekä vieraslajikortit. Työtä ohjasi työryhmä, jossa oli rakennusviraston ja ympäristökeskuksen asiantuntijoita. Sähköinen vieraslajikansio koostuu mm. lajilistauksesta, haitallisten ja erityisen haitallisten kasvien priorisoinneista ja lajikortteista sekä levinneisyyskartoista. Työ listan täydentämisen ja korttien teon osalta jatkuu edelleen. Nyt vieraslajikortteja on tehty ylläpidon kannalta haitallisimmista kasvilajeista. Lajikortteja voi hyödyntää liittämällä niitä mm. urakkatyöpapereihin. Lajikortit sisältää mm. lajikuvauksen ja torjuntatoimet ja niiden kysyntä on ollut suurta muissa hallintokunnissa sekä eri yhdistyksissä.

Rakennusviraston valmisteleva vieraslajikansio täydentää erinomaisesti nyt käsillä olevaa vieraslajilinjausta, ja vieraslajikansio toimii keskeisessä roolissa toimenpideohjelmien laatimiselle.

Vieraslajitilanne Helsingissä

Helsingin vieraslajitilanne noudattaa pääsääntöisesti muun maan tilannetta. Helsingin alueella on kuitenkin tiettyjä vieraslajeja koskevia ongelmia, joiden aiheuttaman haitan määrä poikkeaa muun Suomen tilanteesta. Tällaisia esimerkkilajeja ovat mm. kani, valkoposkianhi, ja tietyt vieraskasvilajit kuten kurtulehtiruusu. Nykytilanteessa näiden lajien torjuntaa ja niihin kohdistettavia toimenpiteitä säädellään valtion ohjauskeinoin (luonnonsuojelulaki ja -asetus, metsästyslaki), sekä kaupungin omien ohjeistusten kautta.

Helsingillä on keskeinen rooli uusien vieraslajien saapumisen estämisessä ja jo täällä olevien vieraslajien leviämisen rajoittamisessa. Olennaista vieraslajien torjunnassa on estää uusien lajien pääsy ennalta. Jos vieraslaji kykenee muodostamaan uudelle alueelle lisääntymiskykyisen kannan, sen poistaminen luonnosta vaatii runsaasti resursseja ja poiston

onnistumisen ennuste on huono. Esimerkiksi vesiympäristöstä on käytännössä mahdotonta saada poistettua sinne jo levinnyttä vieraslajia. Sama pätee myös maaympäristössä lisääntymiskykyisen kannan muodostaneisiin lajeihin, kuten jättipalsami, komea lupiini tai minkki.

Helsingin vieraslajien linjausten lähtökohtana on kansallisen vieraslajistrategian mukainen vieraslajien aiheuttamien ongelmien ennaltaehkäisy sekä haittojen varhainen torjunta. Nämä ovat yleensä myös kustannustehokkaimpia toimia vieraslajien torjunnassa. Ennaltaehkäisy sekä varhainen puuttuminen ovat kansallisen vieraslajistrategian ja Helsingin vieraslajien linjauksien menestyksekkään toteutuksen kannalta tärkeimpiä toimenpiteitä.

Vieraslajit aiheuttavat nyt ja tulevaisuudessa merkittäviä kustannuksia kaupungin ylläpidossa. Helsinki on otollinen vieraslajeille, koska vieraslajeille on tarjolla rikkonaista maata, alueella on voimakasta ihmistoimintaa ja Helsinki on tärkeä taloudellinen ja kaupallinen kohde, jonka kautta kulkee liikennettä eri puolilta maailmaa.

Torjunnassa ennaltaehkäisy ja nopea toiminta ovat tärkeitä. Nykyinen torjunta on toiminut matalalla profiililla keskittyen lähinnä pistemäisesti kriittisiin pidettyihin kohteisiin (pois lukien kanit). Yhteistyö kuntien ja hallintokuntien välillä on olennaista. Lisäksi vieraslajien todennäköisestä levinneisyydestä tulisi tehdä riskiarviointi: mitkä kohteet ovat tärkeitä ja miten niiden kohdalla menetellään vieraslajien torjumiseksi. Tehokkaat torjuntatoimet vaativat toimiakseen vieraslajien seurantajärjestelmien kehittämistä.

Vieraslajien seurannan ja torjunnan nykytilanne Helsingissä

Vesiympäristön vieraslajit

Helsingissä vesiympäristön vieraslajit painottuvat lähes yksinomaan Itämeren rantavesiin. Uudet vieraslajit saapuvat Itämerelle laivojen painolastivesien välityksellä joko itäistä reittiä Kaspianmereltä ja Mustaltamereltä tai läntistä reittiä Atlantin rannikolta. Vesiympäristön vieraslajien leviämistä pyritään rajoittamaan laivaliikenteen kansainvälisin sopimuksin, joilla asetetaan rajoituksia laivojen painolastivesien vaihdolle. Osa vieraslajeista leviää istutusten kautta, kuten eräät kalalajit (mm. kirjolohi) sekä täplärapu.

Vesiympäristön vieraslajit voivat aiheuttaa huomattavia taloudellisia kustannuksia. Merirokko, sekä vieraslajit kaspianpolyoppi ja valekirjosimpukka voivat runsaina esiintyminä heikentää veden virtausta voimaloiden lauhdevesien purkuputkissa ja muissa rakenteissa, aiheuttamalla nk. biofouling-ilmiön. Fouling-eliöstö aiheuttaa ongelmia erityisesti lauhduttimen lämmönvaihtimissa, mutta myös muualla voimalaitoksen merivesijärjestelmässä. Järjestelmä ottaa merestä tarvitsemansa jäähdytysveden ja siirtää jäähdytyksen jälkeen järjestelmässä lämmentyneen veden takaisin mereen. Fouling-ongelma ilmenee myös kasvaneina pääoma- ja käyttökustannuksina sekä pumppaus-, huolto- ja korjauskustannuksina. Fouling-eliöstö lisää myös lämmönsiirtovastusta lämmönsiirtopinnoilla sekä materiaalien syöpymistä ja kitkapainehäviöitä.

Helsingin ympäristökeskus on vuodesta 2008 lähtien seurannut Helsingin edustan rantojen vieraslajitilannetta kolmella eri ranta-alueella. Kaupungin omana toimintanaan suorittamassa vieraslajiseurannassa on havaittu Suomelle uusia vieraslajeja, sekä seurattu vieraslajien runsautta ja leviämistä Helsingin rannikolla.

Vierasperäisiin kasviplanktonlajeihin liittyvä pääasiallinen huolenaihe on myrkyllisten leväkukintojen lisääntyminen ja näiden mahdolliset haittavaikutukset ihmiseen ja Itämeren eliöstöön. Potentiaalisesti myrkyllinen *Prorocentrum minimum* –panssarisiimalevä havaittiin Helsingin edustan vesissä ensimmäistä kertaa vuonna 1993 ja sittemmin se on aika ajoin esiintynyt runsaana. Kansallisessa vieraslajistrategiassa (2012) se on luokiteltu tarkkailtavien tai paikallisesti haitallisten vieraslajien joukkoon.

Helsingin edustan merenpohjilla elää erittäin runsaana amerikanmonisukasmato, jonka esiintymistiheyden on havaittu Helsingin edustalla olevan korkeimpia Suomessa tavattuja. Edustalla tavataan säännöllisesti myös petovesikirppua *Cercopagis pengoi*, joka runsaana esiintyessään takertuu kalanpyydyksiin ja saattaa siten heikentää kalasaaliita. Merirokko aiheuttaa ongelmia veneilijöille kiinnittymällä alusten pohjarakenteisiin tai muihin vedenalaisiin rakenteisiin, joista niiden poistaminen on työlästä ja aiheuttaa kustannuksia.

Helsingin rantavesissä esiintyy tarkkailtavia tai paikallisesti haitalliseksi luokiteltuja vieraskalalajeja kuten hopearuutana ja mustaevätkokko. Mustaevätkokko levittäytyy parhaillaan uusille elinalueille Helsingin rantavesissä, eikä sen mahdollisia vaikutuksia muihin kalalajeihin tunneta. Hopearuutana voi muodosta uhan paikallisille lajeille risteytymisen kautta, sekä ylläpitää vesistöjen rehevöitymiskehitystä massaesiintymillään.

Ympäristökeskus tekee tiivistä yhteistyötä muiden toimijoiden, kuten Suomen ympäristökeskuksen, kanssa akvaattisten vieraslajien tunnistamisessa ja seurannassa.

Maaympäristön vieraslajit

Rakennusviraston toiminta kanivahinkojen torjunnassa, sekä pienpetojen poistopyynnissä

Ensimmäiset havainnot villikaneista tehtiin 1980-luvulla Kyläsaaren ja Arabianrannan joutomailla, jonne kaupunkilaiset olivat ilmeisesti vapauttaneet lemmikkikanejaan. Kanipopulaatio pysyi pienenä useita vuosia, mutta on 2000-luvulla runsastunut huomattavasti ja kani on levittäytynyt uusille asuinalueille. Kanit aiheuttavat huomattavaa vahinkoa mm. viheristutuksille, jonka johdosta kanivahinkoja on ryhdytty torjumaan. Torjuntatoimien päätavoitteena on kanikannan kasvun rajoittaminen, sekä maantieteellisen leviämisen hidastaminen. Kanien elinalueella on tavoitteena puuvartisten kasvien, rakenteiden ja rakennusten ennakoiva suojaus kanivahingoilta.

Kanikantaa rajoitetaan kaikilla lain sallimilla menetelmillä: elävänä pyytävällä loukulla, hii-leriaivusteisena pyyntinä, ajoverkolla, ampuma-aseella ja metsästysjousella. Käytettävän menetelmän valintaan vaikuttaa moni tekijä: paikan kanikannan tiheys, paikan ominaisuudet (mm. kasvillisuus, maaston muodot, käyttötarkoitus), vuodenaika ja tavoite, kuinka nopeasti kanit tulee saada pyydettyä pois. Kanikannan säätelystä ei aiheudu vaaraa muille luonnon eläimille

tai lemmikeille. Kanien määrää saatiin vuosien 2008–2010 aikana vähennettyä kaikkiaan 6000 yksilöä. Viimeisimmät havainnot antavat viitteitä siitä ettei kanien määrä Helsingissä ole enää kasvanut, mutta sen sijaan laji on onnistunut levittäytymään uusille alueille. Rakennusvirasto on julkaissut vuonna 2010 Helsingin villikaneista raportin: ”Kanit Helsingissä ja vahinkojen torjunta” (Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 2010: 6)

Pienpedoista minkki ja supikoira ovat Helsingin viheralueiden vakituksia asukkaita. Minkki on aikanaan tuotu Eurooppaan turkistarhausta varten Pohjois-Amerikasta. Tarhoista karanneet tai tahallaan vapautetut minkit ovat lisääntyneet luonnossa ja yleistyneet ongelmaksi asti viime vuosikymmeninä. Helsingin lähiseuduilla villiminkkejä on tavattu ensimmäisiä kertoja 1900-luvun puolivälissä. Supikoira on itäisestä Aasiasta kotoisin oleva koiraeläin, jota istutettiin entisen Neuvostoliiton Euroopan puoleisiin osiin Kaukoidästä vuosien 1929 - 1955 välisenä aikana. Suomessa ensimmäiset supikoirat havaittiin 1930-luvun lopulla. Varsinainen levittäytyminen alkoi Kaakosta yli Etelä-Suomen 1950-luvulla. 1970-luvun puolivälissä laji asutti jo koko Etelä- ja Keski-Suomen ja 2000-luvulla se on levittäytynyt pohjoisinta Lappia myöden.

Haitalliset vieraslajipedot supikoira ja minkki aiheuttavat tuhoja etenkin vesilintujen pesimäaikaan. Helsingissä minkkiä ja supikoiraa torjutaan Viikin (Vanhankaupunginlahden lintujensuojelualue) ja Östersundomin alueilla tehtävillä pienpetojen poistopyynnillä.

Vieraskasvilajit

Suuri osa haitallisista kasvilajeista on alkuperältään koristekasveja. Helsingin rannoille on päässyt puutarhakarkulaisena levittäytymään kurttureisuus eli kurtturehtiruusu, joka tehokkaasti valtaa kasvustoillaan kokonaisia hiekkarantoja. Kurttureisuus viihtyy Suomessa hiekkaisilla ja kivikkoisilla merenrannoilla, jotka muistuttavat sen alkuperäisiä elinympäristöjä Koillis-Aasian rannikolla. Hiekkarannat ja merenrantaniityt ovat luonnonsuojelulain mukaan suojeltuja luontotyyppejä, joten kurttureisuuden voidaan katsoa uhkaavan kokonaisia eliöyhteisöjä yksittäisten kasvilajien lisäksi. Pahimmillaan kurttureisuuden yhtenäiset ja tiheät kasvustot voivat olla hehtaarien laajuisia.

Jättipalsami on yksivuotinen ja erittäin tehokkaasti siementensä avulla leviävä kasvi, joka viihtyy kosteilla ja rehevillä kasvupaikoilla. Se ei muodosta pysyvää siemenpankkia maahan, joten jos kasvit kitketään alkuvaiheessa säännöllisesti ja perusteellisesti, siitä on mahdollista päästä eroon.

Jättiputkea on tuotu Suomeen koristekasviksi, mutta se on levinnyt nopeasti ja tehokkaasti myös puutarhojen ulkopuolelle. Helsingissä jättiputkien viljelyä on kokeiltu ainakin Tuomarinkylän kartanolla ja Niskalan tilalla todennäköisesti 1900-luvun alkupuoliskolla. Jättiputki on ongelmallinen, koska se valtaa pysyvästi kotoperäisten lajien kasvualueita ja lisäksi sen kasvineste saattaa aiheuttaa ihmiselle palovamman kaltaisia ihovaurioita. Jättiputkikasvustot on luonnonsuojelulain mukaan hävitettävä, sillä laki kieltää vierasperäisten lajien levittämisen luontoon.

Kaupunki on torjunut kurttureusua järjestämällä arvokkailla luontokohteilla kitkemistalkoita, joissa lähinnä vapaaehtoisvoimin on poistettu alueen kurttureusukasvustoja. Vastaavanlaisia talkoita on järjestetty myös jättipalsamin kasvupaikoilla. Jättiputkea on torjuttu osana Helsingin kaupungin normaalia työtä siitä lähtien, kun se todettiin haitalliseksi. Ensimmäisiä

torjuntakohteita ovat olleet päiväkotien ja koulujen pihojen lähistöt sekä bussipysäkkien reuna-alueet eli sellaiset paikat, missä ihmiset voivat vahingossa joutua kosketuksiin jättiputken kanssa

Vieraslajien taloudelliset riskit ja torjuntatoimista Helsingin kaupungille aiheutuvat kustannukset

Kaikkiaan vieraslajien aiheuttamat taloudelliset menetykset ovat Suomessa vuosittain kymmeniä, jopa satoja miljoonia euroja. Euroopassa vuosittaisten menetysten arvioidaan olevan 12,5 miljardia euroa, ja maailmanlaajuisesti yli 1000 miljardia vuodessa, eli 2–3 prosenttia maailman bruttokansantuotteesta.

Helsingissä ei ole tehty kokonaisarviota vieraslajien aiheuttamista kustannuksista. Jatkuvia kustannuksia aiheuttavat vieraslajien poistopyynnit sekä torjuntatoimet. Villikanien torjuntaan Helsingin alueella, mukaan lukien pienpetojen poistopyynti (minkki ja supikoira), käytetään Helsingissä vuositasolla noin 300 000 euroa.

Vieraskasvilajien torjunnan arvioidut kustannukset ovat vuositasolla olleet 20 000 euroa, joka muodostuu lähinnä jättiputken ja kurtturehityksen torjunnasta. Lisäksi luonnonsuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien mukaisia vieraskasvien poistotoita tehdään eri alueilla osana ns. kasvillisuuden hoitotyötä.

Kaupunki järjestää talkoita ja osallistuu asukasyhdistysten ja luontojärjestöjen vieraskasvien torjuntatalkoisiin tarjoamalla neuvonta-apua ja työnjohtoa (virkatyötä), talkoisiin tarvittavia välineitä (hanskoja, jätessäkkejä ym.) ja isompana menoeränä kasvijätteen poiskuljetusta ja hävittämistä.

Pienpetojen (minkki, supikoira ja kettu) pyynti Vanhankaupungin Helsingin kaupungin omistamalla luonnonsuojelualueella ja sitä reunustavilla muilla maa-alueilla palkkatyönä käynnistyi keväällä 2011. Pyynnin ja pyyntilaitteiden asentamisen ym. oheistyön kustannukset olivat noin 15 000€ vuonna 2011. Koetilan ja kaupungin alueella resurssien lisääminen on mahdollistanut järjestelmällisen pyynnin ja saaliit ovat lähteneet kasvuun.

Helsingin voimalaitoksien merivesivälppien puhdistuskustannukset ovat vuositasolla noin 90 000 euroa. Vieraslajitilanteen seurannan kustannukset ovat olleet noin 5000 euroa vuodessa koostuen työhön käytetystä virka-ajasta sekä seurantaan budjetoiduista rahoista (ymk 2000 euroa vesiympäristön vieraslajien seurantaa).

Helsinki käyttää vieraslajien jatkuvaan torjuntaan vuositasolla noin 430 000 euroa. Todellinen haitallisten vieraslajien aiheuttama kulu on suurempi, kun huomioidaan hallinnon ja eri tahojen myös hallinnon ja eri tahojen työajasta, tutkimuksesta ja seurannasta, laadullisista ja määrällisistä tuotannon (sato ja saalis) menetyksistä sekä vahingoista ja vahinkojen korjaamisesta syntyvät kulut.

Kansallinen vieraslajistrategia

Kansallinen vieraslajistrategia valmistui huhtikuussa 2012. Sen kantavana ajatuksena on ehkäistä haitallisten vieraslajien aiheuttamia haittoja ja riskejä Suomen luonnolle, luonnonvarojen kestäväälle hyödyntämiselle, elinkeinoille sekä yhteiskunnan ja ihmisten hyvinvoinnille. Valtioneuvoston periaatepäätös kansallisesta vieraslajistrategiasta hyväksyttiin 15.3.2012.

Kansallinen vieraslajistrategia on syntynyt strategiaehdotuksen pohjalta. Ehdotus valmisteltiin laajan työryhmän ja asiantuntijoiden yhteistyönä, johon osallistui työn eri vaiheissa yli 100 asiantuntijaa. Mukana oli asiantuntijoita Helsingin kaupungilta.

Kansallisessa vieraslajistrategiassa linjataan, että Suomessa esiintyvät vieraslajit ja niiden aiheuttamat haitat tunnistetaan ja torjuntatoimet toteutetaan kattavasti.

Strategian yhtenä tavoitteena on hävittää haitalliset jättiputket Suomesta kokonaan seuraavan 10-20 vuoden aikana. Jättiputket aiheuttavat vakavia iho-oireita ja syrjäyttävät muuta kasvillisuutta. Jättiputkien hävittämishankkeen on tarkoitus toimia pilottihankkeena ja mallina muiden lajien vastaavaan torjuntaan.

Vieraslajeja koskevan tiedon kokoamiseksi, levittämiseksi ja hyödyntämiseksi perustetaan vieraslajiportaali. Strategian mukaisesti myös haitallisia vieraslajeja koskevia lainsäädännön keinoja tulee parantaa joko säädöksiä täydentämällä tai uudella vieraslajilailla.

Lisäksi käynnistään selvitys, millaisia haittoja vieraslajeista Suomessa on ja kuinka laajasti haitallisia vieraslajeja Suomessa esiintyy. Haitallisten vieraslajien leviämistä Suomeen ja Suomesta sekä torjuntatoimien tehokkuutta aiotaan selvittää strategiassa esitetyn toimenpideohjelman mukaisesti.

Vieraslajien linjaukset Helsingissä

Visio

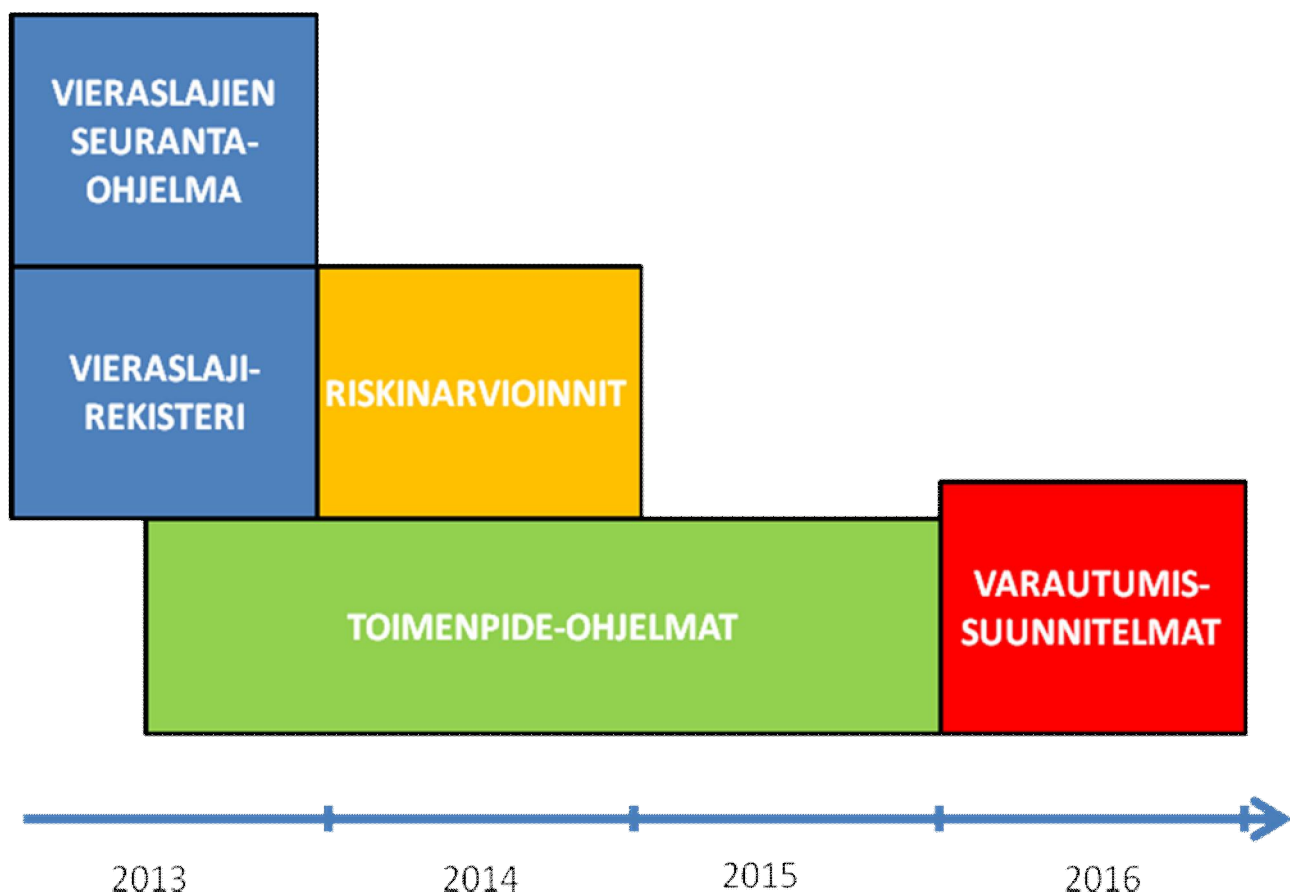
Helsingin kaupunki toimii aktiivisesti uusien ja jo saapuneiden haitallisten vieraslajien leviämisen rajoittamiseksi, haitallisten vieraslajien aiheuttamien uhkien ja riskien arvioimiseksi, sekä haittojen minimoimiseksi

Vieraslajien linjauksen aikatahtain asetetaan viiden vuoden jaksoihin. Ensimmäinen linjaus kattaa vuodet 2012 – 2016 ja vieraslajien linjausten päivitys seuraavalle viisivuotiskaudelle suoritetaan vuonna 2016. Helsingin vieraslajien linjauksen toteutusta koordinoi ympäristökeskus. Helsingin vieraslajien linjauksien toteuttamiseksi laaditaan riskinarviointi ja niiden perusteella toimenpide-ohjelmat erillisen aikataulun mukaan. Toimenpideohjelmat laaditaan siten, että niissä huomioidaan kansallisen vieraslajistrategian kaupungeille ja kunnille asettamien haitallisia vieraslajeja koskevien toimenpiteiden/viranomaisvastuiden toteutus.

Rajaukset

Vieraslajien linjauksia Helsingissä koskevat samat rajaukset kuin kansallista vieraslajistrategiaa. Vieraslajien linjaukset eivät koske

- 1) eläintautien torjuntaan liittyviä menettelyjä (määritelty EU:n ja kansallisen eläintautilainsäädännön kautta)
- 2) eksoottisia eläintauteja, eläimistä ihmisiin tarttuvia tauteja
- 3) kalanviljelyä
- 4) geneettisesti muunneltuja organismeja
- 5) tulokaslajeja, kuten merimetsoa tai villisikaa

Kuva 1. Helsingin vieraslajilinjausten ajallinen toteutus

Vieraslajien linjausten lähestymistavat

Haitallisten vieraslajien Helsingin kaupungille aiheuttamien uhkien ja haittojen minimoimiseksi keskitetään toimia seuraavien painopisteiden toteuttamiseen.

1) Haitallisten vieraslajien aiheuttamien riskien sekä haittojen arviointi ja minimointi

Tuotetaan tietoa vieraslajien esiintymisestä Helsingin kaupungin alueella. Vieraslajiseurannan avulla tuotetaan vuosittaista tietoa vieraslajien levinneisyydestä ja eri lajien runsaussuhteista. Seurannassa hyödynnetään ensisijaisesti kaupungilla jo käynnissä olevien ympäristöseurantojen tuottamaa tietoa. Käynnissä olevien seurantojen hyödyntäminen toteutetaan lisäämällä niihin vieraslajeja koskevan tiedon keruuta. Mikäli nykyseurannoilla ei kyetä tuottamaan kokonaistilanteen hahmottamiseen tarvittavaa tietoa, kehitetään uusia seurantamenetelmiä vieraslajitilanteen selvittämiseksi.

Seurantojen tuottamasta tiedosta laaditaan sähköinen tietokanta, johon kootaan käytettävissä olevat tiedot kaikista Helsingin kaupungin alueella esiintyvistä vieraslajeista.

Tietokantaa avuksi käyttäen laaditaan riskinarvio vieraslajien aiheuttamista ekologisista, taloudellisista, terveydellisistä tai sosiaalisista haittavaikutuksista, sekä niiden

kokonaisvaikutuksista. Riskinarviointia varten kootaan asiantuntijoista koostuva työryhmä, joka arvioi eri näkökulmista kunkin vieraslajin haitallisuutta Helsingin kaupungille.

Helsingin kaupungin ympäristön osalta ensimmäisellä viisivuotiskaudella riskinarvioinnissa painotetaan haitallisten vieraslajien arvokkaille luontokohteille ja vesiluontokohteille aiheuttamaa uhkaa. Ihmistoiminnan osalta kiinnitetään erityistä huomiota akvaattisten vieraslajien voimalaitoksille, sekä vedenalaisille rakenteille aiheuttamaa haittaan.

Tavoitetila: Helsingin kaupunki kehittää ja käyttää riskinarviointimenetelmiä haitallisten vieraslajien taloudellisten, ekologisten, terveydellisten ja sosiaalisten haittavaikutusten määrittämiseksi.

Keskeisimmät toimenpiteet (toimenpiteen vastuutaho lihavoitu, muut yhteistyötahoja):

- kehitetään vieraslajien seurantamenetelmiä (Ymk, Hkr)
- kehitetään Helsingin kaupungin tarpeisiin soveltuvia haitallisten vieraslajien haittavaikutusten riskinarviointimenetelmiä, joilla kootaan tietoa ekologista, taloudellista, terveydellistä tai sosiaalista haittavaikutuksista, niiden kokonaisvaikutuksista, vaikuttavimmista keinoista niiden hallintaan, sekä mitata toimenpiteiden vaikuttavuutta (Ymk, Hkr)
- kohdennetaan toimenpiteitä ja resursseja riskienarvioinnin perusteella haitallisimpien vieraslajien torjuntaan (Hkr, Helen, HelSa, LiV, Ksv, Kv, Ymk kukin omalta osaltaan)

Mittarit:

1. Helsingin vieraslajitilanteen seurantaohjelma valmistuu vuoden 2013 loppuun mennessä
2. Luodaan vieraslajitietokanta, jolla voidaan seurata Helsingin kaupungin vieraslajien tilannetta ja haitallisten vieraslajien aiheuttamaa riskiä Helsingin kaupungille vuoden 2013 loppuun mennessä
3. Haitallisten vieraslajien aiheuttama riskinarvio Helsingin kaupungin arvokkaille luontokohteille valmistuu 2014 loppuun mennessä
4. Vesiympäristön haitallisten vieraslajien aiheuttama riskinarvio Helsingin voimalaitoksille ja vedenalaisille rakenteille, sekä arvokkaille vesiluontokohteille valmistuu 2014 loppuun mennessä

2) Helsingin kaupungin luonnossa olevien haitallisten vieraslajien leviämisen estäminen ja jatkuvat toimenpiteet

Riskinarvioinnin perustella Helsingin kaupungille haitallisille vieraslajeille laaditaan toimenpideohjelmat, joissa määritellään haitallisia vieraslajeja koskevat tarvittavat hoitotoimenpiteet. Toimenpideohjelmien kautta kohdennetaan hoitotoimenpiteet Helsingin kaupungin alueella havaituista vieraslajien haitallisimmiksi arvioituihin vieraslajeihin.

Toimenpideohjelmissa priorisoidaan hoitotoimia Helsingin luonnon arvokkaimmiksi todetuille alueille tai muille ihmistoiminnan osa-alueelle, jotta haitallisen vieraslajin aiheuttama taloudellinen, ekologinen tai muu haitta on mahdollisimman vähäinen.

Toimenpiteiden laatu vaihtelee lajin hävittämisestä (jättiputket) kannansäätelyyn (kanit, minkki, jättipalsami) riippuen haitallisen vieraslajin Helsingin kaupungille aiheuttamasta riskistä. Kannansäätelyä voidaan toteuttaa hankintoina tai yhteistyössä asukasjärjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. Haitattomien tai vähemmän haitallisten vieraslajien kohdalla toimenpiteenä voi olla niiden olemassaoloon sopeutuminen.

Tavoitetila: Estetään jo Helsingin luontoon asettuneiden haitallisten vieraslajien laajempi leviäminen ja laajemmat haitalliset vaikutukset.

Keskeisimmät toimenpiteet (toimenpiteen vastuutaho lihavoitu, muut yhteistyötahoja):

- Laaditaan toimenpideohjelmat, joiden kautta määritellään riskinarvioinnin perusteella haitallisten vieraslajien hoitotoimenpiteet Helsingin kaupungissa. Eri vieraslajiryhmistä vastaa eri vastuutahot (**Ymk** (akvaattiset), **Hkr** (vieraskasvilajit ja maalla elävät vieraseläinlajit), STARA, Ksv, Kv, LiV, Helen, HelSa)
- Lisätään ja kehitetään vapaaehtoistyön koordinoitua asukasjärjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa haitallisten vieraslajien torjunnassa (etenkin talkoita jättiputket, kurturuusu ja jättipalsami) (**Hkr**, LiV, STARA)

Mittarit:

1. Vieraskasvilajeja ja maalla eläviä haitallisia vieraseläinlajeja koskeva toimenpideohjelma valmistuu vuoden 2014 loppuun mennessä
2. Haitallisia akvaattisia vieraslajeja koskeva toimenpideohjelma valmistuu vuoden 2015 loppuun mennessä
3. Asukasjärjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa järjestettyä toimintaa seurataan ja siitä raportoidaan säännöllisesti ohjausryhmälle

3) Uusien haitallisten vieraslajien varhaista havaitsemista ja hävittämistä koskevat toimenpiteet

Varaudutaan uusien vieraslajien saapumiseen Helsinkiin seuraamalla vieraslajitilanteen kehitystä kotimaassa ja Suomen lähialueilla. Pyritään reagoimaan uusiin Helsingin kaupungin alueella havaittuihin vieraslajeihin laatimalla lajille riskinarvio ja täydentämällä toimenpideohjelmia kyseisen lajin hoito-ohjeilla, mikäli laji osoittautuu haitalliseksi Helsingin kaupungin alueella.

Tehostetaan kuntalaisille suunnattua tiedottamista, jotta he eivät tahattomasti tai tahallisesti levitä luontoon uusia vieraslajeja. Tiedotuksessa käytetään hyväksi Helsingin lähialueilta saatua tietoa uusista vieraslajeista ja niiden aiheuttamasta uhasta.

Maailmalta tunnetaan useita erittäin haitallisia vieraslajeja, joiden saapuminen Suomeen ja Helsinkiin on todennäköistä. Näiden vieraslajien saapumiseen valmistaudutaan laatimalla varautumissuunnitelmat, joissa määritellään keskeisimmät toimenpiteet ja menettelyt mikäli kyseisiä lajeja havaitaan Helsingin kaupungin alueella.

Tavoitetila: Helsinki toimii aktiivisesti siten että uusien vieraslajien saapumisriski on minimoitu tai estetty kokonaan.

Keskeisimmät toimenpiteet (toimenpiteen vastuutaho lihavoitu, muut yhteistyötahoja):

- Seurataan aktiivisesti vieraslajien tilannetta Suomessa sekä naapurimaissa (**Ymk, Hkr**)
- Uusien vieraslajien varhainen havaitseminen ja hävittäminen/torjunta ennen pysyvää asettumista (**Ymk, Hkr, STARA**)
- Aktiivinen tiedottaminen ja tiedon levittäminen kuntalaisille vieraslajien torjumiseksi ja niiden luontoon leviämisen estämiseksi (**Ymk, Hkr, Opv, HSY**)
- Kaupungin viheralueilla käyttämien kasvilajien valinta (**Hkr, STARA**)

Mittarit:

1. Helsingin vieraslajien seurantaohjelmaa täydennetään uusilla vieraslajeilla välittömästi niiden Helsingissä tehdyn havainnon jälkeen ja vieraslajille suoritetaan riskinarvio kolmen kuukauden kuluessa ensi havainnosta
2. Täydennetään toimenpideohjelmia lajin torjunta- ja hävittämisohjeilla puolen vuoden kuluessa uuden vieraslajin havaitsemisesta Helsingin kaupungin alueella, mikäli riskinarviointi osoittaa lajin haitalliseksi Helsingin kaupungille
3. Laaditaan varautumissuunnitelmat kansainvälisesti erittäin vaarallisiksi osoittautuneiden vieraslajien Helsinkiin saapumiselle (esim. kasvitaudit) vuoden 2016 loppuun mennessä

Vieraslajien linjausten toteutuksen seuranta

Vieraslajien linjausten keskeisten toimenpiteiden toteutusta seuraamaan sekä toimintaa koordinoimaan perustetaan eri hallintokunnista muodostuva ohjausryhmä, jonka vetämisestä vastaa Helsingin kaupungin ympäristökeskus.